

УДК 161/162+164+800
<http://doi.org/10.5281/zenodo.1296520>
orcid.org/0000-0003-1628-088X

Уляна Хамар

ХАМАР Уляна Вікторівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри історії філософії філософського факультету Львівського національного університету імені Івана Франка. Сфера наукових інтересів – логіка, філософія мови.

УВІДПОВІДНЕННЯ ТЕРМІНІВ ЛОГІКИ НОРМАМ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Зважаючи на важливість раціонального, ефективного фактового мовлення (для мислення і спілкування) предметом дослідження, результати якого викладено в цій статті, став аналіз узгодженості термінів логіки з нормами українських термінологічних стандартів. Йдеться і про дотримання мовних норм, зокрема, надання переваги україномовним термінам перед чужомовними (дуже великий відсоток чужомовних термінів у галузі логіки є очевидним), і розмежування назв дії, події та наслідку формою слова. Досягнення цих завдань призведе, водночас, до усистемнення термінів логіки, уніфікування формально-мовних засобів під час створення термінів.

Дослідження полягало у виконанні таких дій: 1) виявлення тих термінів логіки, які не відповідають вимогам ДСТУ з термінології; 2) аналіз можливих способів увідповіднення термінів термінологічним стандартам України.

Унаслідок виконаного дослідження побудовано ряди взаємопов'язаних процесових термінів логіки: назва дії дієсловом – назва дії віддієслівним іменником – назва завершені дії (події) дієсловом – назва події віддієслівним іменником – назва наслідку дії віддієслівним іменником. Такі ряди побудовано для термінів, які є назвами операцій отримання нових знань: узагальнення, обмеження, виведення, доведення, спростування, висновування, дедукування, припущання, гіпотезування, впливання. Під час побудови цих рядів термінів користувалися такими вимогами:

1) усі терміни кожного ряду повинні бути створені на одній лексичній основі;

2) як терміни потрібно вживати такі слова, в яких значення слова узгоджене з його формою, тобто якщо головним призначенням відповідно до конкретної форми слова є дія, чи подія, чи наслідок події, то значенням слова повинна бути дія, подія чи наслідок події, відповідно.

Якщо, для прикладу, головна призначеність віддієслівного іменника з суфіксами -ання, -ення позначати незавершену чи завершену дію, то його некоректно вживати на позначення наслідку події.

Під час творення системи термінів прийнято такі відношення між ними: доведення – це дедукування у разі, коли у висновку прагнуть підтвердити істинність наперед заданої тези; спростування – це дедукування у разі, коли у висновку прагнуть підтвердити хибність наперед заданої тези; виведення – це дедукування у разі, коли шуканий висновок попередньо не задано; припущення – створення ймовірно істинних стверджувальних висловів; гіпотезування – створення ймовірно істинних стверджувальних висловів у галузі науки.

Унаслідок виконаного дослідження узгодженості широко вживаних термінів логіки з вимогами термінологічних стандартів з'ясовано, що в українській терміносистемі логіки є велика кількість термінів, які не узгоджені з термінологічними стандартами і запропоновано нові мовно коректні терміни (у низці випадків запропоновано мовно правильні терміни-дублікати для уможливлення вибору найвдалішого).

Ключові слова: терміни логіки, термінологічний стандарт, процесові терміни, дія, подія, наслідок.

Якщо оглянути історію взаємодії етнічних спільнот, легко помітити загальне явище – в умовах, коли одна етнічна спільнота керує життям іншої, відбувається асиміляція мови залежної етнічної спільноти. Подібними є також зміни в житті етносів, які відбуваються після здобуття незалежності. Для такого періоду характерний, зокрема, зворотній процес, тобто повернення мови до властивого їй устрою. Це явище можна спостерегти також у мовному житті України – українська мова повертає властиві їй особливості. Це стосується всіх сфер мовлення – як побутової, так і фахової. Одним з напрямів згаданого процесу є уніфікування фахової термінології відповідно до норм, які є і органічними для української мови, і спрямовані на якомога ефективніше формулювання думки під час мислення та спілкування. Головні вимоги до термінів, згідно з сучасними нормами української мови, викладено в державному стандарті України ДСТУ 3966 [1]. Важливими нормами цього стандарту є, окрім інших такі: 1) надання переваги україномовним термінам перед чужомовними (дуже великий відсо-

ток чужомовних термінів у галузі логіки є очевидним) і 2) розмежування назв дії, події та наслідку формою слова. Згідно зі згаданим стандартом, дію позначають, переважно, віддієслівними іменниками з суфіксом -ння, утвореними від дієслів недокожаного виду (наприклад, класифікувати – класифікування), подію – віддієслівними іменниками з суфіксом -ння, утвореними від дієслів докожаного виду (наприклад, розкласифікувати – розкласифікування), а об’єкти, наслідки події – відповідними однокореневими іменниками з іншими суфіксами або без них (наприклад, класифікація). Зважаючи на важливість раціонального, ефективного фахового мовлення (для мислення і спілкування) предметом дослідження, результати якого викладено в цій статті, став аналіз узгодженості термінів логіки зі згаданими нормами стандарту.

Теоретико-методологічні основи дослідження.

Першим почав досліджувати українську термінологію з галузі логіки Дмитро Кирик [2–7]. Тематикою його досліджень була філософська термінологія з усіх розділів філософії, в тому числі й логіки.

У своїх публікаціях Д. Кирик детально проаналізував історію творення термінів логіки та їх еволюцію від XVIII до початку 60-х років XX століття. Водночас узгодженість термінів з нормою щодо формального розмежування слів на позначення дії, події та наслідку не стала предметом його дослідження. Причини цього є зрозумілі. До другої світової війни українська термінологія з логіки, як і з будь-якої іншої галузі знань, ґрунтувалась на розмежуванні дії, події та наслідку. Скажімо словом судження називали дію, а наслідок дії, уже сформульовану думку позначали словами суд [8–11], осуд [12], присуд [13]. На термін суд натрапляємо вже в перших десятиліттях XIX ст.: “Диференційоване ж вживання термінів пропозиції і суд знаходимо в граматиці І. Могильницького. Він визначає пропозицію як «суд, словами виражений»” [5, с. 5]. У російській мові дію і наслідок події формально не розмежують (для прикладу, словом суждение позначають і дію формулювання думки, і наслідок такої події, тобто вже сформульовану думку). Тому після другої світової війни з метою зближення мов українські слова на позначення події були вилучені з ужитку. Зважаючи на зазначене, під час виконання термінологічного дослідження в період зближення мов, у період коли з українського мовлення вилучали слова на позначення наслідку події, Дмитро Кирик не міг ставити цілком своїх досліджень процесові аспекти термінів.

Один з термінів знакознавства (семіотики), який застосовують у логіці, мовознавстві, інформатиці унормовано у монографії-словнику “Норми української науково-технічної мови” [14]. Йдеться про слово значення. Оскільки згідно з формою цього слова (суфікс -енн) цим сло-

вом доцільно позначати дію, то в сенсі того, що саме позначають знаком у згаданій публікації, унормовано термін значина.

Українську термінологію з галузі логіки з погляду сучасних мовних норм досліджував Ігор Дуцяк [15–17]. З-посеред проблем термінології в галузі логіки автор розглянув також тему формального розрізнення термінів на позначення дії, події та наслідку. Він, проаналізував, зокрема, дублетні терміни висловлювання (філософської логіки) та висловлення (математичної логіки). Згідно з автором, предметом логіки є не процес формулювання думки, а готова, завершена думка, записана під час логічного аналізу у символічному вигляді. Тому терміном на позначення такої думки повинно бути не слово висловлювання, яке є віддієслівним іменником від дієслова недоконаного виду висловлювати (яким, отже, позначають дію, яка відбувається, незавершену дію), не слово висловлення, яке є віддієслівним іменником від дієслова доконаного виду висловити (яким, отже, позначають завершену дію, тобто подію), а слово вислів, яким позначають наслідок дії, її результат (сформульовану думку). Водночас, Ігор Дуцяк відзначив, що термін вислів також не дуже вдалий на позначення думки, яка може бути істинною чи хибною, оскільки вислів може бути не тільки стверджувальним, але й питальним та спонукальним [15]. У такому разі, мабуть доцільно вживати терміни стверджувальний вислів, питальний вислів, спонукальний вислів.

Щодо зазначеної проблеми процесових термінів, І. Дуцяк проаналізував також низку термінів логіки, якими на підставі їхньої форми треба було б позначати дію чи подію тоді як насправді ними не позначають ані дії, ані події. Зокрема, у деяких публікаціях з логіки відношення між обсягами понять позначають словами підпорядкування, перехрещення (слова з цими суфіксами треба вживати на позначення дії). Тому автор відзначив, що коректно позначити такі відношення словами підпорядкованість, перехрещеність (подібно до назв інших відношень обсягів: сумісність, несумісність, рівнообсяговість).

У навчально-методичній публікації з методології наукових досліджень в контексті увідповіднення термінів до вимог ДСТУ 3966 [17] Ігор Дуцяк подав окрім іншого ланцюги взаємопов'язаних термінів у такій послідовності: дієслівна назва незавершеної дії – назва незавершеної дії віддієслівним іменником, дієслівна назва завершеної дії – назва завершеної дії віддієслівним іменником, назва наслідку дії віддієслівним іменником. Частина з цих термінів (для яких побудовано згадані ланцюги) – це терміни логіки і риторики: аргументувати – аргументування, заргументувати – заргументування, аргумент; виводити – виводжування, вивести – виведення, вивід; віднімати – від-

німання, відняти – відняття, віднім; відносити – віднесення, віднести – відношення, віднесок (як внесок), відношенець (як вирішенець); дедукувати – дедукування, здедукувати – здедукування, дедукція, дедукт; заперечувати – заперечування, заперечити – заперечення, заперека; запитувати – запитування, запитати – запитання, запит; значити – значення, позначити – позначення, познака, значина, значеник (подібно до кресленик), значунок (подібно до малюнок, креслюнок), значовання; йменувати – йменування, найменувати – найменування, ймення, наймення, ім'я; індукувати – індукування, зіндукувати – зіндукування, індукція; об'єднувати – об'єднування, об'єднати – об'єднання, об'єднанок єдність; перетинати – перетинання, перетнути – перетняття, перетин; питати – питання, спитати – спитання, питанок, спит, запит; порівнювати – порівнювання, порівняти – порівняння, порівнянок (як обробок), порівнянець (як вирішенець); судити – судження, посудити – посудження, розсуд, присуд, суд; стверджувати – стверджування, ствердити – ствердження, ствердник, ствердовання, стверженець.

В аналізованій методичній розробці автор подав також можливі варіанти для україномовного відповідника терміна дефініція: визначати – визначання, визначити – визначення, визнака; відмежовувати – відмежовування, відмежувати – відмежування, відмежа, відмежник, відмежівник, відмежовання; означати – означання, означити – означення, ознака.

Окремі терміни логіки стали також предметом дослідження Людмили Пшеничної та Віталія Моргунюка [19–20]. Щодо українського відповідника терміну дефініція хід думки авторів є таким [19]. Слова визначення та означення мають багато значень. Тому для назви дії доцільно підібрати інше дієслово. Оскільки на думку авторів формулювання дефініції полягає у створенні переліку ознак поняття, то цю дію можна назвати дієсловом виозначування. В такому разі наслідок цієї дії, тобто виклад сукупності ознак поняття (український відповідник до слова дефініція) можна позначити віддієслівним іменником виознака.

Щодо терміна поняття міркування В. Моргунюка є такими [20]. Термін поняття не відповідає вимогам національних стандартів, оскільки мовні засоби потрібно вживати згідно з їх головною призначеністю. Слово поняття є віддієслівним іменником, утвореним від дієслова доконаного виду, отже ним треба позначати завершену дію (а не результат дії). Крім того, слово на позначення наслідку події повинно походити від назви цієї події. Оскільки назві аналізованої події відповідають слова зрозуміти (зрозуміння) і утямити (утямлення), то наслідок цієї події доцільно позначити словами зрозумок або утямок. На підставі додаткових аргументів автор надав перевагу слову утямок.

Мета дослідження.

На підставі виконаного огляду можна висувати, що удосконалення термінології з галузі логіки є актуальною проблемою як термінознавства, так і логіки – адже значна частина цієї термінології належить до загальнонавчальної лексики. Водночас є значна кількість термінів логіки, які не стали предметом дослідження в контексті увідповіднення їх вимогам державних стандартів України з термінології. Зважаючи на це, ціллю дослідження стало виявлення множини широко вживаних термінів логіки та увідповіднення їх до ДСТУ з термінології.

Опис методики дослідження.

Дослідження полягало у виконанні таких дій: 1) виявлення тих термінів логіки, які не відповідають вимогам ДСТУ з термінології; 2) аналіз можливих способів увідповіднення термінів термінологічним стандартам України.

Опис здобутих емпіричних даних, оцінка та обговорення результатів.

Насамперед виявимо широко вживані терміни логіки, які не відповідають вимогам термінологічних стандартів України. Зокрема, виявимо ті терміни, які не відповідають вимозі вживання слів згідно з їх головною призначеністю. Якщо головна призначеність віддієслівного іменника з суфіксами -ання, -ення позначати незавершену чи завершену дію, то його некоректно вживати на позначення наслідку дії. Широко вживаними термінами логіки (насамперед на позначення операцій отримання нових знань), щодо яких виникла потреба перегляду словесного вираження понять логіки, виявилися такі: узагальнення, обмеження, виведення, доведення, спростування, висновування, дедукування, припускання, гіпотезування, індукування, аналогізування, впливання.

Розгляньмо послідовно слова з цього переліку. Словом узагальнення коректно позначати дію, отже для наслідку цієї дії треба підібрати інше слово. Слово загальник для цієї цілі не бажано використовувати оскільки це слово вживають на позначення часто повторюваного, відомого всім вислову. На позначення загального вислову – результату дії узагальнення можна було б використати слово узагальник. Однак цим словом перекладають латинський термін *universalis* [20, С. 160]. Отже, доцільно мати і слово на позначення найзагальніших понять (замість чужомовного запозичення для терміна універсалії), і слово на позначення наслідку дії узагальнення. Таким словом можна взяти узагальненик. Отже маємо такий ряд: узагальнювати – узагальнювання (дія), узагальнити – узагальнення (подія), узагальненик (наслідок).

Подібним чином для оберненої щодо узагальнення дії, тобто обмеження, можна побудувати такий ряд процесових понять: обмеж-

увати – обмежування (дія), обмежити – обмеження (подія), обмежник (наслідок).

Важливим значеннєвим гніздом термінів є слова на позначення дій отримання одних знань з інших: виведення, доведення, спростування, висновування, дедукування. Слово дедукування – чужомовного походження, тому його доцільно замінити українським відповідником. Слова виведення, доведення і спростування мають вужче значення, аніж дедукування. Доведення – це дедукування у разі, коли у висновку прагнуть підтвердити істинність наперед заданої тези. Спростування – це дедукування у разі, коли у висновку прагнуть підтвердити хибність наперед заданої тези. Виведення – це дедукування у разі, коли шуканий висновок попередньо не задано. У такому разі цим загальнішим терміном (відповідником до терміна дедукування) могло б бути слово висновування. Наслідок дії висновування (висновок) доцільно вважати наслідком і в разі доведення, і в разі спростування, і в разі виведення. Водночас, термінами довід і вивід доцільно позначати сукупність засновків і висновків під час доведення і виведення. Отже, наведені в огляді ряди процесових слів до термінів виводити і дедукувати доповнимо подібними рядами для слів доводити, спростовувати і висновувати: доводити – доводження (дія), довести – доведення (подія), довід (наслідок); спростовувати – спростовування (дія) – спростувати – спростування (подія), спроста (подібно до випроба, заувага та ін.); висновувати – висновування (дія), виснувати – виснування (подія), висновок (наслідок).

Близькими до проаналізованого гнізда термінів є також терміни на позначення дій, спрямованих на отримання ймовірних знань (припущення, гіпотеза, індукція, аналогія), а також термін, на позначення якого деякі автори вживають слово впливання, а деякі – слідування.

Слово припущення за своєю формою є назвою дії, тому для називання наслідку дії доцільно вживати інше слово. Таким словом могло б бути слово припуск. Однак, згідно зі значенням, поданим у одинадцятитомному академічному словнику української мови (далі СУМ), слово припуск не потрапляє у семантичне поле, якого вимагає логіка. (Припуск – це перевищення розміру заготовки порівняно з розміром деталі). Тому на позначення наслідку дії припущення доцільно вживати слово припуст (подібно до відхил, підхід та ін.): припускати – припускання (дія) – припустити – припущення (подія), припуст (наслідок). Подібний ряд можна побудувати для терміна гіпотеза: гіпотезувати – гіпотезування (дія), згіпотезувати – згіпотезування (подія), гіпотеза (наслідок). Водночас термін гіпотеза є чужомовним запозиченням. Через те, що дію припускання виконують в різних формах

діяльності, виникли спеціальні назви для імовірних висловів у цих галузях діяльності – слідчі версії, гіпотези (ймовірні вислови) в науковій пізнавальній діяльності. Оскільки гіпотези є наслідком наукового припущення, то українським замінником терміна гіпотеза може бути описова конструкція науковий припуст або слово наукоприпуст. Подібним чином можна створити однослівні терміни до згаданих в огляді: стверджувальний вислів, питальний вислів, спонукальний вислів – ствердовислів, питальновислів, спонуковислів.

До слова аналогія можна побудувати ряд узгоджених з ним процесових термінів: аналогізувати – аналогізування (дія), – поаналогізувати – поаналогізування (подія), аналогія (наслідок). Водночас, термін аналогія також є чужомовним запозиченням, тож доцільно вживати термін, створений на україномовній лексичній основі – подоба. Згідно СУМом цим словом позначають щось, що є подібним до чогось іншого. У такому разі отримуємо такий ряд процесових термінів: уподібнювати – уподібнювання (дія), уподібнити – уподібнення (подія), подоба (наслідок).

Процесовий ряд термінів, пов'язаних зі словом індукція є таким: індукувати – індукування (дія), поіндукувати – поіндукування (подія), індукція, індукт, подібно до продукт (наслідок). Водночас, термін індукція також чужомовного походження. Одним зі значень цього слова в СУМі подано наштотхувати, наводити на здогад. Тож слово наведення можна вважати вмотивованим для аналізованого терміна. Ряд процесових термінів для українського відповідника до терміна індукція є таким: наводити – наводження (дія), навести – наведення (подія), навід (подібно до привід, довід).

Щодо згаданого терміна, позначуваного дублікатами впливання і слідування доцільно відзначити таке. Зміст цього терміна можна зрозуміти з таких виразів.

1. Відношення логічного наслідку (consequence relation) – це таке відношення між зановками і висновком, за якого неможливо, щоб засновки були істинними, а висновок хибним, і ця неможливість виникає лише внаслідок логічної форми залучених до міркування стверджувальних висловів [21, с. 62].

2. “Логічний наслідок (Logical Consequence). Стверджувальний вислів А є логічним наслідком множини засновків Р якщо кожного разу коли засновки істинні, висновок також істинний.” [22, с. 64].

Розгляньмо обидва варіанти цього терміна в українських публікаціях з логіки. Термін слідування є чужомовним запозиченням. Однак в українській мові слово слідування має інше значення (рух услід за чимось), аніж следствие (українською наслідок). Дієслово від іменника

наслідок мало б бути наслідкування, яке також не є влучним для створення змісту поняття, відзначеного в пунктах 1 і 2 раніше. У такому разі треба було б формулювати думку так: вислів А наслідує з множини висловів Р. Влучнішим словом для аналізованого терміна є слово вислід: логічний вислід, відношення логічного вислідування, вислів А вислідує з множини висловів Р.

За змістом коректною метафорою є також термін впливання – щось виникло з чогось іншого. У такому разі маємо: відношення логічного впливання; з істинності множини висловів Р впливає істинність вислову А. Ряд пов'язаних процесових термінів буде таким: впливати – впливання (дія), вплисти – вплинення або впливти – впливлення (подія), і наслідок – впливок (подібно до подарунок, обладунок).

Висновки. Унаслідок виконаного дослідження з'ясовано, що в галузі логіки є велика кількість термінів, які не узгоджені з термінологічними стандартами і з погляду невідповідності форми терміна і позначуваного змісту поняття, і з погляду засилля чужомовних калюк. У виконаному дослідженні проаналізовано незначну частину термінів, для частини з яких запропоновано по декілька можливих мовно коректних варіантів. Це зроблено з розрахунком на те, що в мовній практиці, ґрунтованій на відповідальному ставленні до норм українських термінологічних стандартів, відсіюються менш вдалі варіанти термінів-дублікатів.

Література

1. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять: ДСТУ 3966-2000. – К.: Держстандарт України, 2000. – 32 с. – (Національний стандарт України).
2. Кирик Д. П. Спостереження над формуванням філософської термінології в українській літературній мові ХІХ ст. / Питання українського мовознавства. – Книга 3-я. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1958. – С. 170–184.
3. Кирик Д. П. Розвиток філософської термінології в українській мові післяжовтневого періоду / Питання українського мовознавства. – Книга 5. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1962. – С. 103–111.
4. Кирик Д. П. Про деякі філософські терміни в УРЕ / Збірник робіт аспірантів кафедр суспільних наук. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1963. – С. 196–199.
5. Кирик Д. П. Логічна термінологія в старій українській мові / Збірник робіт аспірантів. Серія філологічних наук. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1963. – С. 3–14.
6. Кирик Д. П. Філософська термінологія двох перекладів Івана Франка / Питання слов'янського мовознавства. – № 7–8. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1963. – С. 207–218.

7. *Кирик Д. П.* Філософська термінологія у творах Г. С. Сковороди / Збірник: Боротьба матеріалізму проти ідеалізму та релігії. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1964. – С. 77–88.
8. *Беккер.* Логіка. – Львів, 1880. – 64 с.
9. *Мандибур Т.* Психологічний вступ до науки логіки в кл. VII. – Львів, 1895. – 15 с.
10. *Чижевський Д.* Логіка. – Прага: Сіяч, 1924. – 332 с.
11. *Чехович.* Словник головніших філософічних термінів, яких вживає Кант у Прологоменах / Кант І. Прологомена до кожної майбутньої метафізики, яка зможе виступати як наука. – Львів: Вид-во “Неділя”, 1930. – С. 123–131.
12. *Балей С.* Нарис логіки. – Львів, 1923. – 52 с.
13. *Канюк С.* Дидактика доповнена “основами логіки”. – Чернівці, 1911. – 120 с.
14. *Таланчук П. М.* Норми української науково-технічної мови. Тлумачний словник термінів з видавничої, поліграфічної та пакувальної справи / П. М. Таланчук, С. Я. Ярема, Ю. М. Коровайченко, В. С. Моргунок / К. – Львів: Ун-тет “Україна”, 2006. – 664 с.
15. *Дуцяк І.* Проблеми становлення української термінології в галузі логіки // Вісник “Проблеми укр. термінології”. – Матеріали 5-ї міжнар. наук. конф. – Львів: Львівська політехніка, 1998, № 336 – С. 245–248.
16. *Дуцяк І.* Термінологічні аспекти Універсальної десятикової класифікації // Вісник Книжкової палати: наук.-практ. журн. – Київ : Держ. наук. установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова», 2009. – № 3. – С.22–25.
17. *Дуцяк І.* Методологія наукових досліджень: поняттєвий апарат: метод. вказівки до виконання наукової роботи для студентів спеціальності 242 “Туризм” денної та заочної форм навчання / уклад.: І. Дуцяк. – Львів : Видавництво Львівської політехніки”, 2018. – 16 с.
18. *Пшенична Л.* Визначення чи означення (який має бути український відповідник термінові дефініція) / Людмила Пшенична, Віталь Моргунок // Вісник Держ. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології» : матер. 6-ї Міжн. наук. конф. СловоСвіт 2000. – 2000. – № 402. – С. 45–46.
19. *Моргунок В.* Про невмотивованість українського терміна «поняття» на позначку одиниці думки / Віталь Моргунок // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2012. – № 733. – С. 29–33.
20. *Симчич М.* Перекладачі-першопрохідці: києво-могилянські філософські курси в перекладах 1960–70-х років / Микола Симчич // Sententiae, 2012. – № 2 (XXVII). – С. 146–162.
21. A Dictionary of philosophical Logic / [R. T. Cook]. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2009. – 322 p.
22. Key Terms in Logic / [Edited by F. Russo etc]. – London, New York : Continuum International Publishing Group, 2010. – 178 p.

1. Terminolohiia. Zasady i pravyla rozroblennia standartiv na terminy ta vyznachennia poniat: DSTU 3966-2000 [Terminology. Principles and rules for the development of standards for the timing and definition of concepts: GSTU 3966-2000], K.: Derzhstandart Ukrainy, 2000, 32 p. – (Natsionalnyi standart Ukrainy). (In Ukrainian).

2. Kyryk D. P. Sposterezhenia nad formuvanniam filosofskoi terminolohii v ukrainskii literaturnii movi KhIKh st. [Observation of the formation of philosophical terminology in the Ukrainian literary language of the nineteenth century.], Pytannia ukrainskoho movoznavstva, Knyha 3-ya, Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu, 1958, pp. 170–184. (In Ukrainian).

3. Kyryk D. P. Rozvytok filosofskoi terminolohii v ukrainskii movi pisliazhovnevoho periodu [The development of philosophical terminology in the Ukrainian language after the October period], Pytannia ukrainskoho movoznavstva, Knyha 5, Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu, 1962, pp. 103–111. (In Ukrainian).

4. Kyryk D. P. Pro deiaki filosofski terminy v URE [About some philosophical terms in the Ukrainian Soviet encyclopedia], Zbirnyk robit aspirantiv kafedr suspilnykh nauk, Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu, 1963, pp. 196–199. (In Ukrainian).

5. Kyryk D. P. Lohichna terminolohiia v starii ukrainskii movi [Logical terminology in the old Ukrainian language], Zbirnyk robit aspirantiv. Seriiia filolohichnykh nauk, Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu, 1963, pp. 3–14. (In Ukrainian).

6. Kyryk D. P. Filosofska terminolohiia dvokh perekladiv Ivana Franka [Philosophical terminology of two translations of Ivan Franko], Pytannia slovianskoho movoznavstva, № 7–8, Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu, 1963, pp. 207–218. (In Ukrainian).

7. Kyryk D. P. Filosofska terminolohiia u tvorakh H. S. Skovorody [Philosophical terminology in the works of G.S. Skovoroda], Zbirnyk: Borotba materializmu proty idealizmu ta relihii, Lviv: Vyd-vo Lvivskoho universytetu, 1964, pp. 77–88. (In Ukrainian).

8. Bekker. Lohika [Logic], Lviv, 1880, 64 p. (In Ukrainian).

9. Mandybur T. Psykholohichniy vstup do nauky lohiky v kl. VII [Psychological introduction to the science of logic in the class VII], Lviv, 1895, 15 p. (In Ukrainian).

10. Chyzhevskiy D. Lohika [Logic], Praha: Siiach, 1924, 332 p. (In Ukrainian).

11. Chekhovych. Slovnyk holovnishykh filozofichnykh terminiv, yakykh vzhyyaie Kant u Prolegomenakh [Dictionary of the main philosophical terms used by Kant in the Prolegomenas] Kant I. Prolegomena do kozhnoi maibutnoi metafizyky, yaka mohtyme vystupaty yak nauka [Prolegomena to each future metaphysics, which will be able to act as a science], Lviv: Vyd-vo “Nedilia”, 1930, pp. 123–131. (In Ukrainian).

12. Balei S. Narys lohiky [Essay of logic], Lviv, 1923, 52 p. (In Ukrainian).

13. Kaniuk S. Dydaktyka dopovnena “osnovamy logiky” [Didactics, complemented with the basics of logic], Chernivtsi, 1911, 120 p. (In Ukrainian).

14. Talanchuk P. M. Normy ukrainskoi naukovo tekhnichnoi movy. Tlumachnyi slovnyk terminiv z vydavnychoi, polihrafichnoi ta pakuvalnoi spravy

[The norms of the Ukrainian scientific and technical language. Glossary of terms in the publishing, printing and packaging business] P. M. Talanchuk, S. Ya. Yarema, Yu. M. Korovaichenko, V. S. Morhuniuk, K, Lviv, Un-tet "Ukraina", 2006, 664 p. (In Ukrainian).

15. Dutsiak I. Problemy stanovlennia ukrainskoi terminolohii v haluzi lohiky [Problems of formation of Ukrainian terminology in the field of logic], Visnyk "Problemy ukr. terminolohii", Materialy 5 yi mizhnar. nauk. konf., Lviv: Lvivska politekhnikha, 1998, № 336, pp. 245–248. (In Ukrainian).

16. Dutsiak I. Terminolohichni aspekty Universalnoi desiatkovoi klasyfikatsii [Terminological aspects of the Universal Decimal Classification], Visnyk Knyzhkovoї palaty: nauk.-prakt. Zhurn., Kyiv : Derzh. nauk. ustanova «Knyzhkova palata Ukrainy imeni Ivana Fedorova», 2009, № 3, pp.22–25. (In Ukrainian).

17. Dutsiak I. Metodolohiia naukovykh doslidzhen: poniattievyi aparat: metod. vkazivky do vykonannia naukovoi roboty dlia studentiv spetsialnosti 242 "Turizm" dennoi ta zaochnoi form navchannia [Methodology of scientific research: conceptual device: methodical instructions for the implementation of scientific work for students of the specialty 242 "Tourism" of full-time and part-time forms of education], Lviv, Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky", 2018, 16 s. (In Ukrainian).

18. Pshenychna L. Vyznachennia chy oznachennia (iakyi maie buty ukrainskyi vidpovidnyk terminovi defynitsiia) [Vyznachennia or oznachennia (which should be the Ukrainian equivalent of an urgent definition)], Liudmyla Pshenychna, Vytal Morhuniuk // Visnyk Derzh. un-tu «Lvivska politekhnikha». Serii «Problemy ukrainskoi terminolohii»: mater. 6-yi Mizhn. nauk. konf. SlovoSvit 2000, 2000, № 402, S. 45–46. (In Ukrainian).

19. Morhuniuk V. Pro nevmotyvovanist ukrainskoho termina «poniattia» na poznavku odynyi dumky [On the unmotivatedness of the Ukrainian term "notion" as a unit of thought], Vytal Morhuniuk, Visnyk Nats. Un-tu «Lvivska politekhnikha». Serii «Problemy ukrainskoi terminolohii», 2012, № 733, pp. 29–33. (In Ukrainian).

20. Symchych M. Perekladachi-pershoprokhidtsi: kyievo-mohylianski filosofski kursy v perekladakh 1960–70-kh rokov [Pioneers translators: Kiev-Mohyla philosophical courses in the translations of the 1960s-1970s], Sententiae, 2012, № 2 (XXVII), pp. 146–162. (In Ukrainian).

21. A Dictionary of philosophical Logic / [R. T. Cook], Edinburgh : Edinburgh University Press, 2009, 322 p.

22. Key Terms in Logic / [Edited by F. Russo etc], London, New York : Continuum International Publishing Group, 2010, 178 p.

Khamar U.V.

ACHIEVEMENT OF CORRESPONDENCE BETWEEN THE TERMS OF LOGIC AND NORMS OF MODERN UKRAINIAN LANGUAGE

Considering the importance of rational, effective professional language (for thinking and communication), the subject of the study, the results of which we presented in this article, is the analysis of the consistency of logic terms with the norms of Ukrainian terminological standards. This article is about the observance

of linguistic norms, in particular, giving preference to Ukrainian-speaking terms against foreign-language ones (a very large percentage of foreign-language terms in the field of logic is evident) as well as the delimitation of the names of action, events and consequences by the form of the word. Having achieved these objectives would, at the same time, lead to the adoption of terms of logic and unification of formally-linguistic means during the creation of terms.

The research was to do the following: 1) the discovery of those terms of logic that do not meet the requirements of the DSTU on terminology; 2) the analysis of the possible ways to achieve the correspondence between terms and terminological standards of Ukraine.

As a result of the research, we have constructed the series of interrelated process logic terms: name of the action by the verb – name of the action by verbal noun – name of the completed action (event) by the verb – name of the event by the verbal noun – name of the consequence of action by the verbal noun. We constructed such rows for terms that are the names of operations for obtaining new knowledge: *generalization, restriction, derivation, proof, refutation, making a conclusion, deduction, making an assumption, making of a hypothesis, implication*. We used the following requirements during the construction of these series of terms:

1) all the terms of each series must be created on the same lexical basis;

2) As the terms we should use such words, in which the meaning of the word is consistent with its form, that is, if the main purpose in accordance with a particular form of the word is an action, an event, or a consequence of an event, then the meaning of a word must be the action, the event or the consequence of the event, respectively.

If, for example, the main purpose of the verbal noun with suffixes *-annia, -ennia* is to denote an unfinished or completed action, then it is incorrect to use it to denote the consequence of an event.

When creating a system of terms, we have established the following relationships between them: *proof* – is a deduction in the case, when as a conclusion we try to confirm the truthfulness of a given thesis; *refutation* – is a deduction in the case, when as a conclusion we try to confirm the falseness of a predefined thesis; *derivation* – is a deduction in the case, when the desired conclusion is not predefined; *making an assumption* – is the creation of allegedly true affirmations; *making of a hypothesis* – is the creation of probably true affirmations in the field of science.

As a result of the study of the coherence of widely used logic terms with the requirements of terminological standards, we have found out that in the Ukrainian terminology system of logic there is a large number of terms that are not consistent with the terminological standards and, therefore, we proposed new linguistically correct terms (in a number of cases we proposed linguistically correct terms-duplicates in order to be able to choose the most appropriate one).

Keywords: *terms of logic, terminology standard, process terms, action, event, consequence.*

Надійшла до редакції 1.04.2018 р.